

Brīvā Zeme: *Piektdiena, 24. septembris, 1937*

Tiem, kam tas būtu ādzird

Alb- F r e i j s Dažas ceļojuma piezīmes

Pagājuša mēnesī kāda plašākā izbraucienā apmeklēju Valmieru, Zilo kalnu, Dikļus, Aloju, Mazsalacu, Burtņiekus un drīzi pēc tam amata pienākumi mani aizveda uz Ļaudonu pie Aiviekstes. Par redzēto, dzirdēto un izjusto gribu dalīties ar lasītājiem, sevišķi ar tiem, kam tas būtu jādzird.

a

Zilais kalns! To daudzreiz zilā dūmakā tītu biju jau skatījis braucot pa mazo dzelzceļu uz Ozoliem un pat no Mārsnēnu augstumiem. Tagad pirmo reizi bija izdevība pārliecināties, ka Zilais kalns ir zils tikai no tāluma. Tuvumā šis teiksmainais senču kalns ir ne visai varens augstums, apaudzis ar kuplu mežu. Jauks meža ceļš ved uz kalna galu, kur tagad paceļas augsts tūristu skatu tornis. No torņa atveras tāli skati uz visu apkārtni; redzami Rubenes, Dikļu, Burtņieku un Valmieras baznīcas torņi, Burtņieku ezers, Augstrozes augstumi. Ir vērts kāpt Zilā kofīna tornī, ir vērts še atmiņā saukt mūsu tautas pagātni. Teiksma par Imantas kapu, Aleksandra Grīna vīzija «Karoga meklētājos», kura redz zemniekus pulcējamies Zilā kalna virsotnē, lai aizdegtu ugunis zemnieku brīvības cīņām, dara mums šo kalnu mīļu un dārgu. Dvēselēs ieskanas senas balsis, kas mums latviešiem ir mīļas. Ceļojums uz Zilo kalnu ikvienam var kļūt svētceļojums, ja% to tikai nesabojātu torņa sargs kāds vecītis ar sirmu mazu bārdiņu, bet pārāk vaļīgu mēli. Viņš cenšas Zilā kalna viesus iepazīstināt ar seno laiku notikumiem un ticējumiem. Un ko gan viņš netenko? Senie latvieši esot ticējuši Pērkonam, Potrimpam un Pīkolam. Katram dievam bijis še pa ozolam. Kādu nokaltušu ozolu viņā rāda par Pīkolu ozolu un ar nešaubīgu pārliecību skatītājam vēl parāda, ka šinī ozolā Pīkols iemiesojis savu ģīmi. Ar kādu nolauztu zaru viņš pat rāda koka mizas grumbas, kas atgādina acis, muti, pieri... Vēl viņš stāsta daudzas citas lietas, kas kalnā notikušas, par kurām tiem kas kaut ko zina no mūsu vēstures un zina, kam un kā ticējuši mūsu senči, ir jāsāk smīnēt vai dusmoties. Tāda vecīša neapdomīga tenko šana paliek par izsmieklu Zilajam kalnam, kas tautas izjūtā top auklēta tautas svētnīcas krāšņumā. Būtu nepieciešami novērst šādu vecīša niekošanos, lai viņa stāstījums neizdzēstu tās tautas pagātnes apstarotās nojausmas, kas saceļas sirdī kalnā uzkāpjot. *

Ceļš veda garām arī trim kapsētām, pie kurām nevarēja neapstāties un viņās neieiet. Pirmā no tām bija Alojās kapsēta, kur vienā akmenī ir iekalti šie pazīstamie dzejas vārdi:

«Vēl gari uz putekļiem cerē,

Vel putekļi garu grib slēpt.

Kas rādījās mūžīgi miris

Tas tautībā piecēlies sāk.»

Sos vārdus nes pieminēklis, kas celts uz tautiskās pašapziņas modinātāja, dzejnieka Ausekļa kapa. Te mūsu karstāko brīvības ilgu iededzinātāja trūdi... Un tomēr viņš dzīvs. Mazsalacas kapsētā atradām Sēļu pagasta darināto kapa akmeni ar šo v.enkāršo, bet sirdīm bezgala tuvo un

dārgo uzrakstu: «Par tēvzemi mīļo es dzīvību atstāju ķīlā. Lāčplēša k. o. k- kāpt. Paulis Zolts, Atsevišķā stud. bataljona 3- rotas komandieris, dzim. 10. aug. 1880. g., kritis kaujā pie Kauguriem 18. maijā 1919. g.» Brīvības cīnītājs Kurzemes kāpās atradis mūžīgās dusas vietu Salacas krastā, kur dzimtenes upe dzied dziesmu par mīlestību uz brīvību, kas nekad nezūd. Cik zīmīgi: Zolta kaps tur augša upes krastā bet ārpus kapsētas pašā upes Mcl brāļu kapi igauj-i em. Zemu liecas galva- No Alojās un Mazsalacas ir nākuši varoņi kark un dzejā; tagad viņu trūdi sajaukušies ar dzimtenes smiltīm tur dzīvu runu runā. Vēl Mazsalacas kapos ir atdusas vieta latvju mūzikas līdumniekam, ērģeļu virtuozam, komponistam Ādamam Orēm, bet tālāk Burtņieku vecajā kapsētā uz Burtņieku ezera krasta guļ Dieva mierā še pasaulē mūžīga nemiera pilnais, pilnības, daiļuma un gudrības slāpējs docents un mācītājs Ludis Bērziņš. . .

Ljeja^ersonīfoa. .Jkfidas , reti pasaulē sastopam: — Cik daudz " gan " mantojam, ja klusu bridī aizvadām pie mūsu lielo vīru kapiem, kas guldīti ne Rīgas Meža kapos, bet viņu dzimtā pagasta smiltainē un ja pie tiem varam savu ceļojumu bijībā un cieņā uz īsu brīdi pārtraukt. Neizsakā-mi daudz! Un cik ir labi, ka mūsu lauku kapsētās ir šādiu mīļu un dārgu kapu. Bet to varēja būt arī daudz vairāk. Daudzi tagad paliek lielajos Rīgas Meža kapos, nesaprazdami, cik skaisti ir tad, kad trūdi atgriežas sava pagasta kapos , lai tur sajauktos ar zemi ar kuru sajaukušies tēva un mātes trūdi.

Mūs visus, bet sevišķi bērzmuižņiekus līdz asarām aizkustināja mūsu Prezidenta vārdi, kurus viņš teica, pasniedzot Bērzmuižas skolai karogu un ar kupem viņš noteica savu mirstīgo trūdu atdošanu Berz. muižas kapsētas zemei, blakus mīļotiem vecākiem. Mēs saprotam, ka tie noteic pē-dējo atgriešanos sava tēva pagastā un šim noteikumam iet līdz cildenība. Mēs arī dzirdējām, ka Prezidentam sāj tas, ka daudzi tagad vēlas dusēt tanī zemē, kura tiem nekad nav bijusi tuvu, tālu no savām tēvu mājām, vēlas labāk dusēt smalki izbūvē-tās kapsētās, nekā tur, kur negrantēts ceļš ved uz kalna galu, kur bērzi šalc mūžības dziesmu. Patiesi, dažs labs no mūsu gara darbiniekiem ir pazudis Mežu kapu krustu mežā un ir arī aizmirsts. Bet mūsu lauku kapsētās taka uz tautas darbinieku kapiem nav aizaugusi. Tur zied krāšņākās puķes un bieži gājējs atstāj pa ziedam uz viņu trūdu vietām. Alojās, Mazsalacas un Burtņieku kapsētas ir cienīgas. Tur ir mīlu kapu kopu, pie kurām stājāmie ar lielu godbijību un cieņu.

Dikļos ir rīkoti 1864. gadā pirmie pla-šākie dziesmu svētki. Tie notikuši mācītā-ja mājas birzē. Vēl tagad varam vērot uzkalniņu, kurā novietojušies seši kori un vēl palicis pa retam bērzam, šo svētku lieciniekam. Bet vai nederētu šo svētku un to rīkotāju mācītāja J. Neikena piemiņu atzīmēt vēl redzamākā veidā? Te _yārdš vispirms dikliniešiem pašiem.

*

Darbdienās mūsu bapjlcu djryis_diem-žēl ir slēgtas. Pamazām sMc ģanT nobriest atziņa, ka mūsu baznīcām, sevišķi pilsētās, jābūt atvērtām arī darbdienās, šinī ceļojumā man bija izdevība ieskatīties dažās baznīcās arī darbdienās. Vispirms Dikļos. Cienījama, maza lauku baznīca, ievērojama ar saviem augstvērtīgiem kokgriezumiem, kurus aplūkot ir katram vērts. Bet . . . Un šis „bet” zīmējas uz daudzām mūsu lauku baznīcām. Proti altāris ptradās vislielākā nekārtībā. Baznīcas apkalpotājs pēc pēdējā dievkalpojuma bija altāra lukturus pabāzis kaut kur kaktā, puķu vāzes bija ncnifstās altāra telpā, kas citādi vēl bija piemēslota ar puķu atkritumiem — un atstāja ļoti netīru iespaidu — mnn nācies turēt arī dievkalpojumu pie altāra, kas putekļu lupatu droši vien kī<lv gadu nebija redzējis un vīrs kura mētājās nobeigušās misas. Diemžēl tā ir! Mans uzskats ir tāds, ka arī darbdienās mūsu baznīcu altāriem ir jābūt uzpostiem tā, kā uz dievkalpojuma sākumu, lai ikviens, kas baznīcā iekļūst ne svētdienas rīta stundā ^ varētu bez piedauzības zēmoties Dieva priekšā un lai mūsu baznīcas altāri ar i darbdienās liei-māiu par dievnama svētumu, kādu varē-jām sajst Mazsalacas un Burtņieku dievnamos. Kam vara ir un patika arī gādāt, tad lai gādā nar to, ka mūsu dievnamos arī darbdienās uz altāriem un kancelēm būtu tīras, glītas segas, svētie raksti, krucifikss un sveces, gatavas kuru katru mirkli aizdegties un

kalpot ienācējam — svētceļ-niekam. Dievnami jātīra un jāuzpoš nevien sestdienā pirms dievkalpojuma, bet arī pirmdienā pēc dievkalpojuma. Tad dievnams nepārsteigs nejaušo ienācēju darbdienā.

Ļaudonā bnu viesis ļaunā mācītājā amatā ievēšanas svinībās. Ļaudonai nav sava skaistuma, lai arī Aiviekste to viņai it kā gribētu dot. Viņas skaistam? ir četri kilometri tālu, ceļā uz Mārcienu. Tur kalns, no kura patīkams skats uz mežiem un ezeriem, un zaļo baznīcas tautu. Ļaudoniešiem raksturīgs ir tas, ka viņi ar visiem spēkiem grib izcelt šo savas apkārtnes daiļumu. P«e vi ņ km vērts ir braukt. Viņi ir iri tādi, kaš grib būt patiesi latviski ļaudis. Nevienā baznīcā neesmu redzējis tik glītas, mākslinieciskā gaumē un latviskā izjūtā darinā-tas altāra un kanceles segas, kā skaistajā Ļaudonas baznīcā.